

УДК 94(477)

Тетяна Луговська

**РЕЛІГІЙНО-ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА
РОСІЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ «ДРУГ» У ЛЬВОВІ (20–30-І РР. ХХ СТ.)**

У статті досліджується релігійно-ідеологічна складова діяльності товариства російських студентів «Друг» у Львові упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. Розглянуто характер релігійно-ідеологічних заходів серед львівських студентів-росіян. Виявлено, як релігійні свята використовували з виховною метою. Організація російських студентів «Друг» широко впроваджувала в контексті відзначення релігійних свят ідейно-культурні компоненти.

Ключові слова: «Друг», товариство російських студентів, релігійна діяльність, ідеологічна діяльність, ідейно-виховні заходи.

У культурно-виховній діяльності товариства російських студентів «Друг» вагоме місце належить релігійно-ідеологічній складовій. Важливим в тодішніх умовах було те, що релігійна складова діяльності членів товариства як елемент ідеології солідаризувалася з християнською жертовністю, близькою і зрозумілою для більшості селян, заради допомоги яким мали б працювати і йти на самопожертву, виконуючи свій обов'язок («долг»), освічені вихідці з народу. Не випадково гімн товариства російських студентів «Друг» – «Смело, друзья не теряйте» («Сміло, друзи» – український варіант слів і обробка С. Людкевича) – це гімн народовольців, у якому є високі слова про те, що «народ нам гімн проспівав, добрим словом нас згадає і до нас на могилу прийде» [3].

Висловлюючись про особливості культурно-просвітницької діяльності членів товариства, один з ідеологів російського студентства в Польщі Лев Ярославович Луцик (уродженець Малого Тростянця Золочівського повіту, випускник гімназії у Борщові, закінчив історико-філософський факультет університету Яна Казимира) [4, арк. 27–28] вказував у програмній декларації завдань російського студента-меншинця, що «принцип єдності Російського народу в його прагненні до успіху і основа національної ідеології ґрунтуються на нашому національному «Верую» [1, с. 6]. Л. Луцик наголошує, що мета і завдання «захисту російського вигляду Західних Російських земель: Галичини, Волині, Полісся, Підляшшя...» [1, с. 9] є «...святою справою» [1, с. 11]. В цілому, програмний реферат-звернення до Об'єднання російських студентських організацій (далі – ОРСО) в Польщі наповнений емоційною складовою, де незначна кількість основних пунктів ідеології і тактики товариства, забарвлена історичними порівняннями та красномовством. Автор приводить слова очільника Російського загальновійськового союзу в еміграції, як зразкової людини в любові до Батьківщини, генерала Олександра Кутепова, сказані ним, з приводу становища російського населення в Польщі: «...характеристика вашого становища позначається військовими термінами. Ви – армія особливого призначення. Вам поставлена задача – зберегти національне обличчя російських областей в Польщі. Цій задачі має підкорятися вся ваша поведінка» [1, с. 8]. Виконання цього завдання Л. Луцик порівнює з місією билинних богатирів що свого часу «стояли на східних заставах Російської Землі» [1, с. 9], а, тепер «велінням долі ми, російська інтелігенція взагалі і російське студентство зокрема, поставлені на західних заставах Російської Землі» [1, с. 9]. Завершує свій палкий заклик Л. Луцик риторичними словами: «билинні богатирі свій обов'язок виконали. Чи виконаємо його ми?» [1, с. 9]. Хоча автор безпосередньо не виказує релігійної заангажованості, але широко використана ним релігійна термінологія та порівняння стосуються відомої тріади міністра народного просвітництва Росії 30-х рр. ХІХ ст. С. Уварова – «Самодержавіе. Православне. Народность» [2] в дещо більш ранньому варіанті, без акценту на самодержавність, «за землю Русскую и веру христианскую» («Задонщина») [2].

Пафос автора декларації про завдання російського студента як «святої справи», обумовлений певним відчуженням і тими важкими історичними умовами утисків від «польських шовіністів» [1, с. 10] та відсутністю будь-якої підтримки чи солідарності з боку Росії, де панує «сатанинська влада більшовицьких катів» [1, с. 7]. Слова Л. Луцика про те, що навіть, якщо всі загинуть «майбутні покоління оцінять нашу працю і наші жертви» [1, с. 16], безпосередньо перегукуються з уже згаданими словами гімну товариства.

Про особисті релігійні переконання російських студентів не можемо з впевненістю сказати, оскільки вони не були задекларовані в анкетах, які заповнювали члени товариства, не згадуються вони також і в інших офіційних документах. Але в організаційних заходах з нагоди святкування ювілею товариства у лютому 1932 р. вказано про урочисті літургії, що мали відбутися у Греко-Католицькій Церкві Преображення Господнього і Православному Свято-Георгієвському храмі міста Львова [5]. Звідси можна зробити висновок про те, що якщо не усі, то більша частина російських студентів, членів товариства «Друг», належали до прихожан Православної і Греко-Католицької

Церков. Про це свідчить також лист до редакції газети «Рускій голос» від 15 липня 1928 р. за підписом заступника голови товариства Романа Луцика і секретаря Олега Луцика [6]. Він став відповіддю на замітку в газеті «Рускій голос» про святкування Сходження Святого Духа у Львові російською громадою, де невідомий автор замітки шкодує за тим, що під час панахиди на могилах архіреїв та інших видатних росіян, похованих на Личаківському кладовищі, не співав хор російських студентських організацій [7]. Тодішні керівники товариства російських студентів «Друг» відповіли у листі, що, на жаль, співати хор російських студентів на час святкування Сходження Святого Духа «технічно» не мав змоги, оскільки членам хору «студентам греко-католикам і православним надаються знижки на залізничні квитки і переважна більшість учасників студентського хору, користуючись цим, їдуть на ці свята по домівках» [6].

Релігійна діяльність, як вагома складова ідейно-виховної діяльності, присутня у багатьох організаційних заходах російських студентів. Передусім, з метою згуртування і консолідації російської молоді, провадилася активна участь студентів в найголовніших християнських святах – Різдвяних та Великодніх. Проходили ці різноманітні заходи релігійного характеру на досить демократичній основі. Так, згідно з оголошенням від 11 грудня 1925 р., мали відбутися загальні збори товариства, на яких мала б бути прочитана доповідь Н. Хама «Як ми повинні відсвяткувати Різдво». Правління товариства вказувало про те, що після доповіді відбудеться дискусія [8, арк. 25]. Під час різдвяних канікул студенти – члени товариства розповсюджували релігійні календарики і блокноти, а виручені кошти йшли на підтримку будинку російської студентської молоді ім. А. Ясеницького (студентського гуртожитку) [8, арк. 26]. Студенти, члени товариства «Друг», на прохання правління Ставропіпійського Інституту очолювали декілька комітетів в урочистій академії з нагоди 300-ліття освячення храму Успіння Пресвятої Богородиці у Львові [8, арк. 165]. У червні 1937 р., в рамках загального з'їзду російської молоді, із різних міст Польщі, з ініціативи правління товариства організована колективна поїздка в Почаївську лавру як духовно-релігійну твердиню православ'я у Польщі [8, арк. 234].

Окремою темою духовно-релігійного виховання студентів була трагедія Талергофа. Члени товариства брали активну участь в панахидах в пам'ять померлих росіян у концентраційному таборі Талергоф. До участі у цих заходах, як обов'язку честі для російського студентства, неодноразово закликала правління товариства [8, арк. 38]. Таким чином, досягалася мета згуртованості і духовної єдності російських студентів. Особливо активно брали участь в підготовці і проведенні Талергофського з'їзду учасники студентського хору [8, арк. 102]. З тією ж метою періодично організовувалися поминальні панахиди біля гробниці російських журналістів на Личаківському кладовищі. Такі панахиди, зокрема, відбулися в пам'ять галицько-російської письменниці Клавдії Алексівич [8, арк. 76], поминальне богослужіння на могилі «Невідомого Талергофця» [8, арк. 143], панахида у пам'ять фундатора будинку студентської молоді і благодійника російського студентства А. Ясеницького [8, арк. 231].

Значне місце займала ідейно-релігійна складова у діяльності учасників хору товариства російських студентів. Це передусім велика кількість релігійно-духовних творів у репертуарі хору [8, арк. 58]. Студентський хор здійснював будинковий і квартирний обхід росіян – жителів міста Львова, вітаючи їх із найважливішими релігійними святами. Зокрема, студенти виконували колядки у день релігійного свята Богоявлення [8, арк. 164]. Студентське товариство регулярно організовувало Святвечір у залах товариства «Російське казино», на який традиційно запрошувало представників понад півтора десятка різноманітних російських організацій і товариств Львова: Товариства імені М. Качковського, Ставропіпійського Інституту, представників редакцій «Земля і воля» і «Рускій голос», товариства «Російських дам» тощо [9, арк. 41].

Члени товариства були також активними учасниками низки заходів (переважно лекцій та диспутів) релігійно-дослідницького та теологічного характеру. Так, у жовтні 1927 р. члени товариства «Друг» були учасниками публічних лекцій у приміщенні «Російського казино», які прочитав відомий російський релігійний філософ М. Бердяєв. Прочитані ним лекції стосувалися актуальних на той час тем «Християнство і сучасна душа» та «Християнство і марксизм» [8, арк. 77]. Члени правління товариства брали участь в комітеті з організації урочистих заходів з нагоди столітнього ювілею з дня народження відомого церковного і громадського діяча, засновника «Товариства імені Качковського» та провідника москвофільства Івана Наумовича, які відбулися у січні 1926 р. [9, арк. 3].

Мали місце спроби вирішення правлінням товариства суспільно-політичних питань росіян через співпрацю з авторитетними представниками Церкви. Так, на III-й нараді ОРСО у Варшаві 6 червня 1933 р. відбулася зустріч делегатів наради від товариства «Друг» Л. Луцика і О. Луцика зі священником, доктором Н. Нагорянським. Мета зустрічі і більш ніж півторагодинної розмови з доктором Н. Нагорянським – переконати його не відмовлятися від пропозиції зайняти посаду єпископа Саноцької єпархії. Тим самим Н. Нагорянський, на думку представників товариства

російських студентів, своїм авторитетом зможе допомогти скрутному становищу лемків краю, призупинить їх українізацію. «Голос Народу російського Прикарпаття потребує від о. Нагорянського прийняття цього Сану і присвячення своїх сил Народу» [10, арк. 2]. Отець, доктор Н. Нагорянський пообіцяв прийняти до уваги всі побажання студентських делегатів. Ті ж у свою чергу вирішили скерувати на ім'я Н. Нагорянського листа, зібравши під ним якомога більше підписів. Такий лист надіслано 24 червня 1933 р. У ньому йшлося про те, що російські студенти Львова, а також усі лемки і взагалі весь галицько-російський народ «знаючи глибоку відданість Отця Доктора нашій Церкві і Ваш щирий патріотизм бачимо Вас єдино достойного Високого Пастирського Сану стати правдивим Владикою нашому народу» [10, арк. 5]. Чи була позитивною відповідь Н. Нагорянського у архівних документах товариства відомості відсутні.

Отже, товариство російських студентів провадило широку ідейно-виховну діяльність, передусім на релігійній основі, використовувало різноманітні можливості для співпраці із представниками Церкви з метою духовної та релігійної єдності росіян, які проживали у Східній Галичині.

Список використаних джерел

1. Луцьк Л. Я. Идеология русского студенчества и задачи русского студента-меньшинственника. Реферат прочитанный и одобренный на совещании представителей О.Р.С.О. 3 февраля 1932 г. Издание Общества Русских Студентов «Друг». Львов, 1932 г. 2. Гайда Ф. «За веру, царя и отечество»: к истории знаменитого воинского девиза. URL: <http://www.pravoslavie.ru/61882.html>. (дата звернення: 01.02.2018).
3. Народовольческий гимн «Смело, друзья не теряйте». URL: <http://byacs.livejournal.com/15745.html>. (дата звернення: 01.02.2018).
4. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України). Ф. 506 с. Оп. 1. Спр. 156.148 арк. 5. От Юбилейного Комитета // Русский голос. № 1–2 (542–3) січень 1932.
6. Письмо в редакцию // Русский голос. № 263. 15 липня 1928.
7. Праздники Сошествія св.Духа во Львове в 1928 г. // Русский голос. № 260. 24 червня 1928.
8. ЦДАІЛ України. Ф. 506 с. Оп.1. Спр. 30. 272 арк.
9. Там само. Спр. 29. 45 арк.
10. Там само. Спр. 37. 8 арк.

References

1. Lutsyk L.Ya. Ideologiya russkogo studenchestva i zadachi russkogo studenta – menshin'stvennika. Referat pročitannyi i odobrennyi na soveshchaniі predstavitelei O.R.S.O. 3 fevralya 1932 g. [The ideology of Russian students and the tasks of a Russian student – a menshinstvennik. The abstract was read and approved at the meeting of representatives of the OPSO. February 3, 1932.]. Izdanie Obshchestva Russkikh Studentov «Drug». L'vov, 1932 g. 2. Gaida F. «Za veru, tsarya i otechestvo»: k istorii znamenitogo voinskogo deviza [«For faith, the tsar and fatherland»: to the history of the famous military motto]. URL: <http://www.pravoslavie.ru/61882.html>.
3. Narodovol'cheskii gimn «Smelo, druz'ya ne teryaite» [Narodovolsky hymn «It's bold, friends do not lose»]. URL: <https://byacs.livejournal.com/15745.html>.
4. TsDIAL Ukrainy. F. 506s. Op. 1. Spr. 156. 148 ark.
5. Ot Yubileinogo Komiteta [From the Jubilee Committee]. Russkii golos. № 1–2 (542–3) sichen' 1932.
6. Pis'mo v redaktsiyu [Letter to the Editor]. Russkii golos. № 263. 15 lipnya 1928.
7. Prazdniki Soshestviya sv.Dukha vo L'vove v 1928 g. [Holidays of the Descent of the Holy Spirit in Lviv in 1928]. Russkii golos. № 260. 24 chervnya 1928.
8. TsDIAL Ukrainy. F. 506s. Op.1. Spr.30. 272 ark.
9. Ibid. Spr.29. 45 ark.
10. Ibid. Spr.37. 8 ark.

Tetyna Luhovska

RELIGIOUS CONSTITUENT IN ACTIVITY OF SOCIETY OF RUSSIAN STUDENTS «DRUG» IN LVIV (20–30 XX OF CENTURY)

In the article the religiously ideological constituent of activity of society of the Russian students is investigated «Drug» in Lviv in an intermilitary period 20–30 the 19 century. Character of religiously ideological measures among Lviv Students Russians. It is educed as holytides used with an educator aim. Organization of the Russian students is «Friend» widely inculcated in a context marking of holytides ideological-cultural components.

Key words: «Drug», society of the Russian students, religious activity, ideological activity, ideological-educator measures.